

EDIČNÍ POZNÁMKY

Pohádky a pověsti tohoto II. svazku *Slovenských pohádek a pověstí* vydala B. Němcová v pěti čtyřiašedesátistránkových svazečcích r. 1858 opět u knihkupce Jos. Šálka v Praze. — Čtyři z těchto pohádek a pověstí však publikovala už před tímto vydáním o rok dříve. V I. svazku „Štěpnice“ (str. 5—6), přílohy pedagogického časopisu „Škola a život“, vyšla pod šifrou Ch. pověst *Slovenský junák* (dostala ji od S. Chalupky, proto šifra Ch.) a ve IV. svazku „Štěpnice“ (str. 51—56) je pohádka *Sůl nad zlato* (podepsána B. N.). V „Koledě“, kalendáři na rok 1857 (nákladem Matice moravské), byly otištěny pod značkou B. N. pohádky *O Kovaldu* (str. 157—159) a *O Vítazkovi* (str. 152—156). Všechny čtyři otiskujeme jako varianty k studijním účelům opět diplomaticky. — V Národním museu v Praze je chován (sign. 3a I 81) neúplný rukopis pohádky *O Vítazkovi* otištěné v „Koledě“. T. zv. II. zápisník B. Němcové z její cesty na Slovensko r. 1855 (v archivu Národního musea v Praze rovněž sign. 3a I 81) obsahuje podrobný zápis pohádek *O Kovaldu*, *O Vítazkovi*, *O hrdé kněžně*, heslovitě zaznamenané vyprávění *O věrné ženě*, úryvkovitý zápis pohádky *O Slunečníku*, *Měsíčníku*, *Větrníku*, *o krásné Ulianě a dvou tátošičkách*, na okraji listů psané poznámky k pohádce *O Popelušce* a k dvěma jiným blíže neurčeným pohádkám; stopy jejich frazeologie nalézáme v jiných pohádkách. Kromě toho je tu seznam 45 slovenských pohádek, z nichž některé nejsou obsaženy v našich dvou svazcích *Slovenských pohádek a pověstí*. A konečně obsahuje Zápisník tři pověsti o Vavrovi Brezulovi (v naší sbírce *Slovenský junák*); jedna není ve *Slovenských pohádkách a pověstech*. Vyprávění a záznamy z tohoto Zápisníku neotiskujeme, protože celý Zápisník vyjde jako 16. svazek Spisů B. Němcové v Knihovně klasiků. Rovněž neotiskujeme drobnější materiálie k slovenským pohádkám, jež vydal Mil. Novotný ve II. svazku *Slovenských pohádek a pověstí* B. Němcové (Kvasnička a Hampl, Praha 1929); vyjdou na příslušném místě v knihách materiálií B. Němcové v Knihovně klasiků.

Text tohoto II. svazku je pořízen podle uvedeného prvního knižního vydání z r. 1858. Zásady, podle nichž byl upraven, jsou tytéž jako při svazku I.

V českém textu jsem opět opravoval a upravoval jenom pravopis podle nyní platné normy. Interpunkci jsem měnil jen tam, kde toho dnešní pravopisné zásady vyžadovaly. Opět píšeme v českém textu jednotně *jizba*, kdežto v slovenském *izba*.

Hláskovou podobu slov jsem neměnil. Ponechávám tedy i lidové po-

doby *dost, snad, odkud, odkudsi, odkad*. Avšak koncové *-t* infinitivů jako *být, běžet, dít, hrát, lovit, milovat, odstat, smeičit, stát, vybrat* a j. jsem změnil v *-t*. Ve srovnání s I. dílem *Pohádek* bylo těchto případů poměrně mnoho. Považoval jsem je za chyby tisku, neboť právě tak hojně — ne-li hojněji — objevují se tu zase slovenské infinitivy s českou koncovkou *-t*: *byt, doniest, líbit, odiat, poradit sa, sobášit sa, spytyvat sa, voňat* a j.; zde jsem ovšem zavedl náležitou slovenskou koncovku *-t*. V českém textu jsem ponechal všude autorčino psaní *švaker*, kdežto ve slovenských dialozích jsem kolísající psaní sjednotil na *švagr, švagríček* atd. Slovesný tvar *uvísl* (182) jsem změnil na *uvízl*.

Do kvantity samohlásek jsem zasahoval jen v ojedinělých případech (ovšem kromě infinitivů *dobyti, pobyti, umyti, dovesti, unesti, nalezti, vylezti, uteci, napiti, požiti, pomstiti, přelstiti, odkrasti*, v nichž se zavádí délka, příslovci *prvé, nejprvé, teprvé*, kde se koncové *-é* krátí, a konečně výrazu *z domů*, jež rovněž uvádím na spisovnou podobu *z domu*. Zkrátil jsem samohlásku ve slovech *osámělý* (99), *rodíči* (52), *tovaryšium* (206), *smejčit* (80), *dúl, posadíl, přioplúl, přijal* (42), *udívená* (30). Naopak délku zavádím v *pánům* (místo *panům* 149), *dvořáninstvo* (40), *dvořáninové* (104), *křídlo* (213), *křišťál, síť, rozpásány* (místo *rozpásany* 128), *svázána* (místo *svázana* 173), *pooblékáni* (místo *pooblekání* 146), *rozprávěti* (180); *blýštící, hořící, svítící* (místo *blýšticí, hořící, svítící*), *trenčinský*; a konečně měním kvantitu ve slově *nabíják* (místo *nabíjak* 120). Mimo uvedené případy (a některé evidentní tiskové chyby) ponechávám všude kvantitu původní, třeba odchýlnou od dnešní, eventuálně nechávám kolísání: *chvilka, kůry, láhvičky, pod páží, pečénka, ptáctvo* (vliv slovenský), *řez, řvání, zmíje, skořapka, šparka, listek*; zejména pak ve skupině *medvědísko, ohnísko, rybísko, tlapísko, smetísko*, ačkoli slovenština má ve všech těchto slovech krátkost (jde tu patrně o vliv východočeské výslovnosti); *radší, nejradší, tíše; dostíhl, zastíhl, zakvíkl, vykřikl, přijde, brál se, užásl* a j.

Zásahy do tvarosloví jsou minimální. Přechodník *vřeštíc* (vztahující se k orlu) jsem změnil na *vřeště* (155) a *mlče* (o dívce) na *mlčíc* (188). Leckde bylo třeba — tak jako v I. díle — normalisovat psaní zájmených tvarů *jím, jí, ji, jim, jim, jimi, její, jejich* a koncovky *-i, -í* ve tvarech slov *po věst a nářečí* (v *Doslovu*); *družici* (179) změněno v *družící, šavli* v *šavlí* (151) a *je* v *jej* (185). Na str. 80 jsem ponechal *koně se proměnily v holuby a frrr všechny tři do povětří*.

Slovenština původního vydání je psána stejným pravopisem jako v díle I., pravopisem Hattalovy „Krátké mluvnice slovenské“ z r. 1852. (V I. díle na str. 232, ř. 2, 3 zdola je třeba vynechat slovo „štúrovský“, jež se sem dostalo omylem.) Měla-li slovenština I. dílu jisté nedostatky zná-

sobené tiskovými chybami, pak se tento stav v díle II. ještě poněkud zhoršil. V I. svazku měla Němcová k 19 pohádkám a pověstem (z celkového počtu 30) spolehlivý text tištěný nebo rukopisný (i s tím, co si sama opsala od S. Chalupky; viz *Doslov*), kdežto pro II. svazek měla takových předloh jenom 6. Ostatní čísla tohoto svazku jsou její vlastní zápisy a materiál získaný od různých přátel. Mimo to Hattalova účast na úpravě II. svazku byla stále menší a menší a ke konci — jak se zdá — zůstala Němcová odkázána sama na sebe. A poněvadž neovládala ani nemohla ovládat slovenštinu dokonale a vedle toho často marně v korekturách zápasila i s chybami sazečskými, je jen přirozené, že různých nedopatření a omylů vlivem češtiny je v tomto díle poměrně mnohem více, než jich bylo ve svazku I. Proto bylo nutno také častěji zasahovat. — Odborným poradcem při úpravě slovenštiny byl opět Dr. Jozef Štolc z Bratislavy, znalec slovenských nářečí.

Hlavní obecné zásady pro úpravu slovenských textů jsou vyloženy v edičních poznámkách k I. dílu *Slovenských pohádek a pověstí* na str. 233 až 237. Dodržujeme je i v tomto svazku. Platí to především o psaní *i* — *γ, l*, předpon *s-*, *z-*, *vz-* a sloves typu *vidieť* místo *vidět* podle dnešního spisovného usu, dále psaní slabik *dě, tě, ně, uo, e* místo *ä, ae* (*kemeň, mech, peták, vezenia, hime, zkedě, večšmi, smedný, hrebe*) a skupin *eu, ou, au* podle výslovnosti. K tomu je však třeba připojit několik doplňků, týkajících se speciálně tohoto svazku. V jeho textech bylo několik jevů nápadných.

Především se tu nevyskytovalo adverbium *domou*, nýbrž vždy jenom česká jeho obdoba *domů*; změnili jsme je v slovenskou nářeční podobu *domu*. Právě tak na *dolu* jsme upravili adverbium *dolů*. — Dále překvapovalo, že asi 90 % genitivů plur. muž. rodu bylo zakončeno českou koncovkou *-ů* nebo *-ův*; ve všech případech tu píšeme podle výslovnosti *-ou*, tedy *bokou, bratou, črievikou, chlapou, kemeňou, kodrvanou, koňou, kráľou, medvedou, orlou, pánou, ptákom, rodičom, rokou, spolkom, šarkanou, švagrou* (místo *bokův, bratrův, čreviků, chlapů, kemenů, kráľův, rokův* atd.). Rovněž adjektivum *šarkanův* měníme na *šarkanou*. — K psaní *v* jako *u* nutno poznamenat, že příslovce *teprv, najprv* a imperativ *pomrv* píšeme *teprů, najprů, pomrů*, abychom zachytili jejich výslovnost. Oprávnění k tomu nám dala sama Němcová, když psala *krů* místo *krv*.

Jiný jev, který na sebe sám upozorňoval, je chyba, které se i dnes dopouštějí Češi přicházející na Slovensko: mechanické nahrazování českého *ů* — a někdy v některých slovech obdobou podle jiných tvarů i *o* — dvojhláskou *uo* ve slovech jako *zuostat, zuostaněm, zuostaněš, zuostaně . . ., zuostanů, zuostaň, zuostalo, puojď, kuožu, v kuoži, kuoňa, kuoňův, kuoniku, kuoničku, kuoňský, permuoničkové, tvuoj, svuoj, skuorej*. Zde všude jsme za-

vedli náležitě o: *zostat*, *zostaněm* . . . , *poď*, *kožu* . . . , *koňa* . . . , *koníku*, *koníčku*, *konský* (tu i se změnou kvantity a zvukové kvality), *tvoj*, *svoj*, *skorej*. A zase obráceně *nocku* jsme změnili na *nuocku*, *premoct* na *premuoct* (35), *něpujdem*, *zůstanem* a *něpremuže* na *něpuojdēm* (36), *zostaněm* (162), *něpremuože* (195). *Hábočky* a *habuočky* sjednocujeme na *hábočky*. Sporadicky se vyskytující českou podobu *Bůh*, *Pánbůh* měníme na *Buoh*, *Pánbuoh*; a konečně *sirotky* na *siruotky* (132). Kolísání *muojho*, *muojmu* a *mojho*, *mojmu* atd. ponecháváme.

Pozornost budil také častý výskyt *-ie-* jako domnělého znaku slovenštiny tam, kde je to nenáležité. Svědčí to o nepevnosti znalostí slovenštiny a o jisté bezradnosti autorčině před některými jevy. Je to ve slovech *červíku*, *črieva* (54), *človiek*, *človieče* (patrně vliv náležitého *človiečku*), *človiečiho*, *človiečina*, *striela* (112), *horšie od matěri* (28), *načriel* (70, 71, 178), *premieníme*, *premieňá* (153) a j. místo správného *červíku*, *črevá*, *človek*, *človeče*, *človečiho* (nářeční podoba), *človečina*, *strela*, *horší*, *načrel*, *premeníme*, *premenia* atd. Zejména pak nápadné byly zajmenné tvary *tiech*, *tiechto*, *tiem*, *tiemi* místo skutečně slovenských *tých*, *týchto*, *tým*, *tými*, anebo *ktoriech* místo *ktorých* (127), *z ktorie strany* místo *z ktorej* . . . (119), *tie ľudie* místo *tí ľudie* (168). — Jinde ovšem takovým *-ie-* naznačovala autorka měkkou výslovnost, na př. v tvarech slovesa *doniest*: *donies*, *doniesem*, *donieseš*, *doniese* atd. anebo *spyšniel*, *chlieba* (v našem vydání píšeme však *doněš*, *doněsiem*, *doněsieš*, *doněsie* atd., *spyšněl*, *chleba*).

Jako v I. svazku, tak i v tomto II. poměrně nejvíce bylo třeba upravovat kvantitu samohlásek. Ale opět — a to zdůrazňujeme — to byly z velké části skutečné tiskové chyby (kvantita kolísá) nebo vliv češtiny. Proto zavádíme náležitou slovenskou délku ve slovech: *dcéra*, *háved*, *hránočka*, *kuchárka*, *lístok*, *mláděněc*, *mužíček*, *palošík*, *pánu*, *píščel*, *slovíčko*, *smútok*, *súkno*, *švagrik*, *víno*; *smelý*, *jakýho*, *takýho*, *jasné*, *plané*, *mladší*, *takú*, *něbezpečnú*, *ustatý*, *so všetkým*, *kým*, *pokým*, *síce*, *trebárs*; *někormúttě sa*, *nětráptě sa*, *ohlás sa*, *ukáž*, *vrát*, *vráttě sa*, *rástl*, *rástla*, *musíš*, *robíš*, *nositě*, *otvorí*, *príděm*, *uděří*, *íct*, *navštívit*, *skúsit* (a jeho tvary), *kviknúť*, *pohnúť*, *pohýnať*, *potýkat*, *pomáhat* (a jeho tvary), *pýtat*, *spýtat* (a jeho tvary), *plávať*, *vystrábit* (a všechny tvary) a j.; a právě tak při slabičném *l*, *r*: *jabík*, *křděl*, *mřtva* a j. Naopak zase píšeme krátkou samohlásku, kde toho slovenská výslovnost vyžaduje: *duchota*, *fujara*, *halušky*, *kapusta*, *kury*, *kuna*, *luda*, *pod lipou*, *v mlyně*, *nasilu*, *pani*, *pero*, *ruža*, *ružový*, *sestrička*, *skala*, *sľub*, *šuchom*, *vrana* (ale zůstává odchylně *vráňa*), *vybrania*; také u vlastních jmen *Janko*, *Marka*, *Samko*, *Vavro*; *veličizný*; *něnačim* (místo *něnačim* 151); *dul*, *počul(a)*, *nakukni*, *nakukněš*, *něnazdal*, *nězastihla*, *plačeš*, *pichni*, *šibni*, *šibněš*, *slabně*, *zabije*; *byt*, *napít sa*, *ulapít* (místo *napít*, *ulapít*), *chyrovat*, *svitat*,

dat, prat, tkat, znat (jen u *stát sa* jsme ponechali nářeční délku). — Šetříme i pravidla o rytmickém krácení délek: *blíži, obkrútiš, chodievam, nosievam, uznávam, zapáci, zažiadam, (za)žiada, něvládnúci, vzácny, zakliati, žiadneho žiadnych* a j. — V některých případech zavedení náležitě slovenské kvantitity znamenalo obrátit kvantitu autorčinu, na př. *lúby, lúba, slávnějšího* (195), *báčiku* (92), *permoníčkové, narúbem* (173), *něchýba* (65), *něúfatě* (189), *pýta* a j. místo *lubý, lubá, slavnějšího, bačíku, permuoničkové, narubám, něchybá, něufatě, pytá*. — Početně mnoho změn je opět u zájmen. Píšeme důsledně *ja, tá, táto, tú, túto, tí* (místo *já, ta, tato, tu, tuto, ti*), *nášho, vášho; s nami, nikdo* (89). Kolísání *ich, im* a *ich, im* ponecháváme podle skutečného stavu v nářečích středoslov. typu. — Proti originálu píšeme délku v některých skloňovaných tvarech. Především v 1. pádě množ. čís. neuter: *črevá, jablká, jedlá, kniežatá, kolá, kolená, stá*, dále v 2. pádě množ. feminin: *rúk, míl, rybíc, izieb, oviec, tažkostí* (146) a v tvarech *peňazi* (2. pád plur.), *po dodievání* (147). — Českou kvantitu adjektivních tvarů *najostatnějšího* (115), *najvyššího* (206), *najmladšímu* (156), *tretího* (217), *zajtrajšího* (106) a j. měníme ve slovenskou nářeční *najostatnějšího, najmladšímu, najvyššího, tretího, zajtrajšího*. — V přídavném jméně přísudkovém zavádíme délku: *šťastná* (149), *něverná* (163), *opovrhnutí* (23), *živí* (157); v mužském rodě měníme *zdráv* na *zdravý* (154, 156), *živ* na *živý* (30), *opovrhnut* na *opovrhnutý* (23), *pripraven* na *pripravený* (156). — Jmenné tvary adjektivní a participiální na *-o* jsme změnili na středoslovenské nářeční podoby na *-uo*: *hotovuo; jarmočnuo, predešluo, spojenuo, súdenuo, veľkuo, vlastnuo*.

Odchylně od dnešního slovenského usu ponecháváme opět starší nebo nářeční kvantitu ve slovech: *branka, kráľovna, korytko, patričky, rychlejší, ubožiatko, starúška* (2. pád), *zahrada, zabuší, Popelvar; najděm, najdě* a j.; *potichúčku* (místo *bránka, kráľovná, korýtka, pátričky, rýchlejší, úbožiatko, starúška, Popelvár* — na str. 36 a v pohádce *O Popelušce* jsme ponechali *Popelvár — nájděm . . . , potichučku*).

Některé z uvedených změn jsou už vlastně zásahem i do jiné hláskové podoby slov než pouze do délky. Mimo uvedené případy změnili jsme: *koncové -t a -d v -t a -d* ve slovech *divokost* (156), *milost* (176), *smrt* (166), *spravodlivosť* (167), *usilovnosť* (193), *vernosť* (193), *vzácnost* (213), *medveď* (i v jiných pádech), *ihněď*; dále měníme *dietatu* na *dietatu* (177), *kusčok* na *kúšťok*, *do porazenía* na *do porazenia* (205), *šenica* na *pšenica* (212 n.), *žmen* na *žmeň* (65, 180), *chlapečka, starečka* na *chlapčeka, starčeka* (96), *lúce* na *lúke* (122), *šnorce* na *šnorke* (124); *daleký* na *ďaleký*, *hoďbávnu* na *hodbávnu* (212), *kuoňský* na *konský*; *rzavý* na *rdzavý* (24 n.), *něházaj* na *něhádzaj* (90), *ochlazujem* na *ochladzujem* (78), *precháza* na *prechádzza* (215), *něvy-cházaj* na *něvyházaj* (58); *žbán* na *džbán*, *kňazna* na *kňážna* (93); *jít* na

íst (58), *nězabuděm*, *nězabuděš* na *nězabudněm*, *nězabudněš*; *pojď*, *pojďte*,
puojď na *poď*, *poďte*; *spomuoci* na *spomuocť* (131), *spomuoz* na *spomuož* (154).
 — Poněkud četnější jsou změny samohlásek; je to z největší části jenom
 oprava tiskových chyb nebo čechismů anebo některých omylů autorči-
 ných: *budonok* na *budinok* (105, 114), *gazdenka* na *gazdinka* (127), *jměnia*
 na *imania* (164), *klinček* na *klinčok* (181), *pri kostele* na *pri kostole* (209),
palášik na *palošik* (26); *dvě* na *dve* (110), *kolem* na *kolom* (213), *zaklietí* na
zakliatí (31), *skuori* na *skuor* (214); *něupásiol* na *něupásol* (80), *vypichl* na
vypichol (181), *zemriet* na *zomriet* (111), *uhádnout* na *uhádnut* (99), *zhy-
 nouť* na *zhynúť* (130), *sadím*, *sad*, na *sedím*, *sed* a *sedat* na *sadat* (58), *čekat*,
očekávat na *čakat*, *očakávat*, *odiet* na *odiat* (136), *rozprávěl* na *rozprával* (155),
odprevädit na *odprevadit* (191), *nězvítězil* na *nězvítazil* (121), *zavděk* na
zavďak (110), *pacholátka* na *pacholiatka* (113), *prsa* na *prsia* (112), *škratka*
 na *škriatka* (54), *obradila* na *obriadila* (18), *privázane* na *priviazané* (124),
vzat, *vzít* na *vziat*, *rozdriapit* na *rozdrapit* (vliv slovesa *rozdriapat*); *jidla* na
jedlá (186), *místo* na *miesto* (185), *orišok* na *oriešok* (135), *bílu* na *bielu* (81),
čize na *čieže* (53), *něsmím*, *něsmíš*, *něsmí* na *něsmiem*, *něsmieš*, *něsmie*, *ně-
 umíraj* na *něumieraj* (116 n.), *umínil si* na *umienil si* (153, 156), *posílal*,
posílá na *posielal* (91), *posiela* (214, 217), *prilítanou* na *prilietnu* (213). —
 Dosti početná je skupina slov, v nichž píšeme *ie* za *é*, *e*; tak měníme *lék* na
liek (91), *pečénka* na *pečienka* (88), *slněčko*, *sluněčko* na *slniečko* (136, 139),
odvézt na *odviezt* (156), *snést* na *zniest* (113); *prilétají* na *prilietajú* (213);
prstenček na *prstienček* (10), *studenka* na *studienka* (168), *černom* na *čiernom*
 (214 n.), *tež* na *tiež* (197); a právě tak píšeme *ie* místo *e* ve slovesných tva-
 rech *kladiem*, *odveziem*, *odvediem*, *vedie*, *vyberieme*, *něpreriekni*, *odriekol*,
striehol (místo *strehl* 127), *priviezol*, *vyliezol* (místo *vylezl* 92), *prišiel* (157),
plietlo, *viedlo* a j. — Sporadicky se vyskytující předponu a předložku *pro*
 měníme na *pre* a předložky *od*, *se*, *ve* na *odo* (197), *so*, *vo*. — Tvary *jednoho*,
jednomu, *jednemu*, *druhému*, *morského*, *žiadnomu* a *pod*. jsme uvedli na po-
 dobu *jedného*, *jednému*, *druhému*, *morského*, *žiadnemu* (rytmické krácení).
 Ponecháváme však vedle sebe podoby *kto* i *kdo* (převládá), *ako* i *jak* (jen
 několik případů), *ľuďom* i *liďom*, *politujže* (podoby s *-i-* se vyskytují na
 Novohradsku), *všetko* i *všecko* (i jiné tvary), *havran* i *harvan*, a také *jestli*,
estli a *esli* (třebaže poslední dva tvary jsou spíše moravské než slovenské),
jedon i *edon* (novohradské znění), *ľudia* i *ľudie*, *šťastia* i *šťastie*; *jakýho*, *takýho*,
všetkýho a vedle toho *takého*, *žiadneho*, *peknieho* a j., *inšieho* vedle *treťiho*,
jasné, *plané* vedle *krvavie*, *ktorie* a j., *prišiel* i *prišol*, *strasieme* i *striaseme*,
mohol i *muohol* a *pod*.

V tvarosloví je oprav rovněž poměrně mnoho. Tak v singuláru mask.
 a neut. měníme v 2. pádě tvary *dně* na *dňa* (106), *hlada* na *hladu* (206),

kaštielu na kaštieľa (56), prstu na prsta (121), sudu na suda (76, 92), šiatru na šiatra (215); zo sklepeni, z vezení, zo zakliati na zo sklepenia (57), z vezenia (205), zo zakliata (155); v 3. pádě mlynáru na mlynárovi (90), Otcí na Otcu (133), ve 4. pádě otce, Otce na otca, Otca (132); v 5. pádě králi, kováci, muži, šuhaji na kráľu (218), kováču (43), mužú (155, 162), šuhaju (121); v 6. pádě v hradu na v hradě (124), v mlýnu na v mlyně (88), vo vozu na vo voze (11), po gazdoustvu na po gazdoustve (73), na hrdlu v na hrdle (163). Ponecháváme však tvary po Dunaju, po kúpeľu, v šiatru, na moru, k srdcu a j. V 7. pádě měníme Budínem na Budínom (92), koreněm na koreňom (206), avšak podržujeme západoslovenský tvar fúsem (206 n.). — Z femininálních tvarů měníme v zeme na v zemi (116), s chuťí na s chutou (26), nohú na nohou (58), za pecí na za pecou (88), s takú škapú na s takou škapou (82). — Z plurálových tvarů opravujeme kaštiely na kaštiele (153), peniazi na peniaze (51, 105), rodiče na rodičia (155), kuchárek na kuchárook (106), hostúm na hostom (106, 173), ve 4. pádě ľudie na ľudí (153), hosty na hostí (173), tri sta na tristo (90). — Ponecháváme tvar dvoch štěncou (111) místo náležitěho dve štěnce, protože tu znamená dva syny. Podržujeme také archaické instrumentály pod brehy (118), cepy (50), s drahými kameny (105).

U adjektiv jsme změnili genitivní tvary človečí (57), ohavné (148), poslední (45), živé a mrtvé (218) na človečej, ohavnej, poslednej, živej a mrtvej; zo šarkanovo zahrady (120 n.) na zo šarkanovej zahrady; akusativní tvary najstarší (73, 155) na najstaršiu, najstaršú, krásnou (79), trinástou (76), zelenou (92) na krásnu, trinástu, zelenú, zlatá jablka (122) na zlaté jablká. Dále pak bylo nutno opravit všemu na všetkému (63), vo všom na vo všetkom (116), vším dobrým na všetkým dobrým (218), najlepší zo všech na nejlepšíe zo všetkých (94), všeci (157), všecích (100, 157, 189) na všeckých; štyry na štyria (201 n.), od dvanásti izieb (76) na od dvanást . . . , s osmi, s dvanásti hlavami (28) na s osmimi, s dvanástimi hlavami (podle sloven. originálu).

Zájmena jsou snad nejpestřejší a nejslabší stránkou celého tohoto dílu nejen co do kvantity, ale i tvarů. Zde jsme odstranili všechny čechismy a sporadicky se vyskytující tvary západoslovenské jsme uvedli na středoslovenské. Tak femininální sing. tvary má (135, 203), moje (135, 179) měníme na moja, tvoje (137, 163, 176, 191) na tvoja; genitivní těbe na těba, jí, jí na jej; dativní mně, těba, ta na mně, těbe, ti, jí na jej; akusativní těbe, sebe, jí, ni, je (na př. srdce) na těba, seba, ju, ňu, ho, za ně na zaň (185); v lokále o ní, na ní na o něj, na něi; v instrumentále se mnú (103), s těbú (123), s ní, s ňú, pod ňom, nad ňom, na so mnou, s těbou, s ňou, pod ním, nad ním; sporadické čeho na čoho. Plurálové tvary ty a tie sjednocujeme na tie, je měníme na ich, moja (neutr.) na moje. (O tvarech tiech — tých atd. viz dříve str. 258.)

Rovněž mezi slovesnými tvary je řada čechismů, jež bylo nutno uvést na náležitě podoby slovenské. Především tvary I. os. plur., kde by mohlo docházet k záměně s I. os. sing.: *budēm* (163), *dovarujem* (203), *muožem* (171), *puojdēm* (171), *sľubujem* (197), *vyberem sa* (217), *zahynēm* (131) měníme na *budēme*, *dovarujeme*, *muožeme*, *puojdēme*, *vyberieme sa*, *zahynieme*; dále tvary I. os. sing. *nēmohu* (132), *zotnu* (69 n.) na *nēmuožem*, *zotnēm*, *narubám* (173), *vykúpam* (83) na *narúbem*, *vykúpem*, v 3. os. sing. *něporúba* na *něporúbe* (24). V 3. os. plur. měníme *budou* (127, 213, 217) na *budú*, *nězhynou* (130) na *nězhynú*, *pasou* (122) na *pasú*, *musí* (168) na *musia*, *oživí* (153) na *oživia*, *priletí a spraví sa* (80) na *priletia a spravia sa*, *rozdělí* (164) na *rozdělía*. Ponecháváme však tvar *kátí* (119) jako lexikální čechismus. — V rozkazovacím způsobu opravujem a sjednocujem tvary *pi*, *pij*, *žij*, *hni*, *skryj* na *pi*, *ži*, *hni*, *skry*; *jdi* a *idi* na *id*, *zpomeň* na *spomni*, *odpíši* (109) na *odpíš*, *pomoci* (154) na *pomuož*, *privábi* na *priváb* (39), *čušaj* (186) na *čuš*. — Přechodníkové tvary *sedie* (96) a *vidia* (26) měníme na *sediac*, *vidiac*. — Beze změny ponecháváme vedle sebe tvary *bych*, *bys* . . . a *by som*, *by si* atd.

Lexikální čechismy ve slovenských textech ponecháváme: *člunek* (215), *lahvičky* (217), *snídání* (v pohádce *O Popelvarovi*; Němcová nahrazovala slovenská slova německého původu slovy českými), *sít* (sjednocujeme *sít* a *sit*; *sít* je i západoslovenský tvar, středoslov. je *siet*), *studánka* (70 n.), *štěstí* (199 n.), *spokojenost* (164), *spokojený* (190), *bílý* (214), *jednou* (117), *jednů* (78), *doposud* (119), *nikdáž* (68, 162), *také* (71, 214), *kolik* (206), *muže* (73), *hlídat* (170), *myslil* (193), *vyjel* (129), *ject*, *uject* (nářeční podoba; slovenština nemá slovesa *jeti*, *nýbrž jen íst*), *sily nabuděš* (33), *zarže* (58), *psáno* (113), *kátí* (119). V českém i slovenském textu zachováváme jednotně podobu *mnich* (v pohádce *O Popelvarovi*) a *Nedělka* (pohádka *O Vítazkovi*), zachovali jsme však i slovo *horúčnosť* (82 n.), třebaže je kontaminací čes. *horoucnost* a slov. *horúčost*. Stejně podržujeme i některé čechismy tvarové a vazebné, jako *poháry* (100) místo *poháre*, *oběma* (111) místo *obom*, *do oblak* (200) místo *do oblakou*, *jda* (156) a *umíraje* (195) místo *idúc* a *umierajúc*, *zanahaj pýchy* (11), *keď sis tak umienil* (36), *se svými pannami* (215 — biblické vyjádření), *u črievikou* (102, 107).

Nezměnili jsme ani slovenské archaismy *rytír* (v *Světovládném rytíři* — dnes *rytier*), *dúvera* (131), *dúveruješ* (23 — dnes *dôvera*, *dôveruješ*), *lež* (dnes *něž*), *dokonat* (159) ve významu *ukonat*. Zachováváme i slovo *čarodajník* (157 n.), jež si Němcová vytvořila z náležitého *čarodějník*. Ani do vazeb jsme nezasahovali, i když někdy byla žádoucí oprava. Tak necháváme i *skry sa poza ten buk* (217) místo . . . *za ten buk*. — Podržujeme i dnes nesprávné genitivní vazby (místo náležitých akusativních — patrně

vliv dobových vazeb českých): *tu máš dvoch džbánou* (118), *máš u mňa dvoch životou* (76), *keď buděš mať svojich zdravých očí* (167), *pýtaj dvoch malých lahvičiek, ale tak ľahkých . . .* (217).

Tak jako v I. díle zrušili jsme opět kursivu, již byla tištěna některá citátová slova slovenská v českém textu, protože toto vyznačování citátů bylo naprosto libovolné.

FR. VÁHALA